

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a noua)

30 aprilie 2014*

„Trimitere preliminară — Directiva 2005/36/CE — Articolele 21 și 49 — Recunoașterea calificărilor profesionale — Accesul la profesia de arhitect — Scutire de stagiul profesional”

În cauza C-365/13,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Conseil d'État (Belgia), prin decizia din 20 iunie 2013, primită de Curte la 1 iulie 2013, în procedura

Ordre des architectes

împotriva

État belge,

CURTEA (Camera a noua),

compusă din domnul M. Safjan, președinte de cameră, domnul J. Malenovský și doamna K. Jürimäe (raportor), judecători,

avocat general: domnul M. Szpunar,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Ordre des architectes, de J. van Ypersele, avocat;
- pentru guvernul belgian, de M. Jacobs și de L. Van den Broeck, în calitate de agenți;
- pentru guvernul estonian, de N. Grünberg, în calitate de agent;
- pentru guvernul spaniol, de M. García-Valdecasas Dorrego, în calitate de agent;
- pentru guvernul francez, de D. Colas și de F. Gloaguen, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de J. Hottiaux și de H. Støvlbæk, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

* Limba de procedură: franceza.

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 21 și 49 din Directiva 2005/36/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 septembrie 2005 privind recunoașterea calificărilor profesionale (JO L 255, p. 22, rectificare în JO 2008, L 93, p. 28, Ediție specială, 05/vol. 8, p. 3), astfel cum a fost modificată prin Regulamentul (CE) nr. 279/2009 al Comisiei din 6 aprilie 2009 (JO L 93, p. 11, denumită în continuare „Directiva 2005/36”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Ordre des architectes, pe de o parte, și État belge, pe de altă parte, cu privire la scutirea de stagiul de arhitect prevăzută de dreptul belgian în ceea ce privește resortisanții altor state membre decât Regatul Belgiei.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Directiva 2005/36 a abrogat Directiva 85/384/CEE a Consiliului din 10 iunie 1985 privind recunoașterea reciprocă a diplomelor, certificatelor și a altor titluri oficiale de calificare în domeniul arhitecturii, inclusiv a măsurilor destinate să faciliteze exercitarea efectivă a dreptului de stabilire și a libertății de a presta servicii (JO L 223, p. 15, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 117).

- 4 Considerentul (19) al Directivei 2005/36 are următorul cuprins:

„Libera circulație și recunoașterea reciprocă a titlurilor de calificare [...] de arhitect trebuie să se bazeze pe principiul fundamental al recunoașterii automate a titlurilor de calificare pe baza coordonării condițiilor minime de formare profesională. [...] Acest sistem ar trebui completat printr-o serie de drepturi dobândite de care să beneficieze profesioniștii calificați în anumite condiții.”

- 5 Articolul 1 din această directivă, intitulat „Obiectul”, prevede:

„Prezenta directivă stabilește normele conform cărora un stat membru care condiționează accesul la o profesie reglementată sau exercitarea acesteia, pe teritoriul său, de posesia anumitor calificări profesionale (denumit în continuare «stat membru gazdă») recunoaște, pentru accesul la această profesie și exercitarea acesteia, calificările profesionale obținute în unul sau mai multe dintre celelalte state membre (denumite în continuare «state membre de origine») și care permit titularului respectivelor calificări să exercite aceeași profesie în respectivul sau respectivele state membre.”

- 6 Articolul 4 alineatul (1) din directiva menționată prevede:

„Recunoașterea calificărilor profesionale de către statul membru gazdă permite beneficiarului să aibă acces, în respectivul stat membru, la aceeași profesie ca cea pentru care este calificat în statul membru de origine și să o exercite în aceleași condiții ca și cetățenii din respectivul stat membru.”

- 7 Articolul 21 din aceeași directivă, intitulat „Principiul recunoașterii automate”, prevede la alineatele (1) și (5):

„(1) Fiecare stat membru recunoaște calificările [...] de arhitect, prevăzute [în anexa V punctul 5.7.1], care îndeplinesc condițiile minime de formare prevăzute [la articolul 46], și le conferă, în ceea ce privește accesul la activitățile profesionale și exercitarea acestora, același efect pe teritoriul său ca și titlurilor de calificare pe care le eliberează el însuși.

Respectivele titluri de formare trebuie eliberate de către organismele competente ale statelor membre și însoțite, după caz, de certificatele prevăzute [în anexa V punctul 5.7.1].

Dispozițiile primului și celui de-al doilea paragraf nu aduc atingere drepturilor obținute, prevăzute [printre altele la articolul 49].

[...]

(5) Titlurile de calificare ca arhitect prevăzute în anexa V punctul 5.7.1, care fac obiectul unei recunoașteri automate în temeiul alineatului (1), atestă o formare care a început cel mai devreme în decursul anului academic de referință prevăzut în anexa menționată.”

- 8 Articolul 46 din Directiva 2005/36, intitulat „Formare de arhitect”, prevede la alineatul (1):

„Formarea de arhitect constă în total, cel puțin, fie în patru ani de studii pe bază de program integral, fie în șase ani de studii, dintre care cel puțin trei ani pe bază de program integral, într-o universitate sau într-o instituție de învățământ comparabilă. Această formare trebuie atestată de reușita la un examen la nivel universitar.

Formarea la nivel universitar și a cărei componentă principală este arhitectura trebuie să mențină un echilibru între aspectele teoretice și practice ale formării în arhitectură și trebuie să asigure dobândirea următoarelor cunoștințe și competențe:

[...]”

- 9 Articolul 49 din această directivă, intitulat „Drepturi dobândite specifice arhitecților”, prevede:

„(1) Fiecare stat membru recunoaște titlurile de calificare ca arhitect prevăzute în anexa VI, eliberate de alte state membre și care atestă o formare care a început cel târziu în decursul anului academic de referință prevăzut în respectiva anexă, chiar dacă nu îndeplinesc cerințele minime prevăzute la articolul 46, dându-le același efect pe teritoriul său ca și titlurilor de calificare ca arhitect pe care el însuși le eliberează în ceea ce privește accesul la activitățile profesionale de arhitect și exercitarea acestora.

[...]

(2) Fără a aduce atingere alineatului (1), fiecare stat membru recunoaște, acordându-le, în ceea ce privește accesul la activitățile profesionale de arhitect și exercitarea acestora cu titlul profesional de arhitect, același efect pe teritoriul său ca și titlurilor de calificare pe care el însuși le eliberează, certificatele eliberate pentru resortisanții statelor membre de către statele membre care au pus în aplicare norme privind accesul la activitățile de arhitect și exercitarea acestor activități [...]

[...]

Certificatele prevăzute la primul paragraf atestă că titularul lor a fost autorizat [...] să poarte titlul profesional de arhitect și că s-a consacrat efectiv, în cadrul normelor citate anterior, activităților în cauză pe o perioadă de cel puțin trei ani consecutivi în decursul ultimilor cinci ani dinainte de data eliberării certificatului.”

Dreptul belgian

- 10 Articolul 1 din Legea din 20 februarie 1939 privind protecția titlului și a profesiei de arhitect (*Moniteur belge* din 25 martie 1939, p. 1942), astfel cum a fost modificată prin Legea din 21 noiembrie 2008 de transpunere a Directivelor 2005/36/CE și 2006/100/CE și de modificare a Legii din 20 februarie 1939 privind protecția titlului și a profesiei de arhitect și a Legii din 26 iunie 1963 de instituire a unui Ordin al Arhitecților (*Moniteur belge* din 11 februarie 2009, p. 11596, denumită în continuare „Legea din 20 februarie 1939”), prevede:

„§ 1. Nicio persoană nu poate purta titlul de arhitect [...] dacă nu deține o diplomă care să dovedească faptul că a promovat examenele necesare pentru obținerea respectivei diplome.

§ 2. Fără a aduce atingere alineatelor 1 și 4 și articolelor 7 și 12 din prezenta lege, belgienii și resortisanții celorlalte state membre ale Comunității Europene sau ai unui alt stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European [din 2 mai 1992 (JO 1994, L 1, p. 3, Ediție specială, 11/vol. 53, p. 4, denumit în continuare «Acordul privind SEE»)] pot purta în Belgia titlul de arhitect dacă dețin o diplomă, un certificat sau un alt titlu oficial de calificare dintre cele menționate la litera b din anexa 1 la prezenta lege, astfel cum a fost modificată în urma actualizărilor publicate în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, conform articolului 21 alineatul (7) al doilea paragraf din [Directiva 2005/36]. Aceste actualizări sunt publicate integral, sub formă de aviz oficial, în *Moniteur belge*.

§ 2/1. Statul belgian recunoaște titlurile de calificare ca arhitect menționate în anexa 2 litera a eliberate de celelalte state membre și care atestă o formare care a început cel târziu în cursul anului academic de referință care figurează în respectiva anexă, chiar dacă aceste titluri nu îndeplinesc cerințele minime prevăzute în anexa 1 litera a. Statul belgian le conferă același efect pe teritoriul său ca și titlurilor de calificare ca arhitect pe care le eliberează în ceea ce privește accesul la activitățile profesionale de arhitect și exercitarea acestora.

[...]

§ 2/2. Fără a aduce atingere alineatului 2/1, sunt recunoscute certificatele eliberate resortisanților statelor membre de către statele membre care au instituit norme în materie de acces la activitățile de arhitect și de exercitare a acestor activități la următoarele date:

[...]

Certificatele prevăzute la primul paragraf atestă că titularul lor a fost autorizat, până cel târziu la data respectivă, să poarte titlul profesional de arhitect și că s-a consacrat efectiv, în cadrul normelor citate anterior, activităților în cauză pentru o perioadă de cel puțin trei ani consecutivi în cursul celor cinci ani care precedă eliberarea certificatului.

[...]”

- 11 Articolul 50 primul paragraf din Legea din 26 iunie 1963 de instituire a unui Ordin al Arhitecților (*Moniteur belge* din 5 iulie 1963, p. 6945), astfel cum a fost modificată prin Legea din 22 decembrie 2009 de adaptare a anumitor prevederi legislative la Directiva 2006/123/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind serviciile pe piața internă (*Moniteur belge* din 29 decembrie 2009, p. 82151, denumită în continuare „Legea din 26 iunie 1963”), prevede:

„Nicio persoană nu poate solicita înscrierea sa într-un tablou al Ordinului dacă nu a efectuat un stagiu de doi ani pe lângă o persoană înscrisă în tablou de cel puțin 10 ani.”

12 Articolul 52 litera a) din Legea din 26 iunie 1963 are următorul cuprins:

„Consiliile Ordinului acordă scutiri cu privire la tot sau la o parte din stagiul, în condițiile stabilite prin decret regal:

a) resortisanților statelor membre ale Comunității Economice Europene sau ai unui alt stat parte la [Acordul privind SEE] care au efectuat în străinătate prestații considerate echivalente stagiului.”

13 Articolul 1 din Decretul regal din 23 martie 2011 privind scutirea de stagiul de arhitect (*Moniteur belge* din 11 aprilie 2011, p. 23207, denumit în continuare „Decretul regal din 23 martie 2011”) prevede:

„Consiliile Ordinului Arhitecților acordă scutiri de stagiul prevăzut la articolul 50 din Legea din 26 iunie 1963 de instituire a unui Ordin al Arhitecților resortisanților statelor membre ale Comunității Economice Europene sau ai unui alt stat parte la [Acordul privind SEE] care dețin o diplomă, un certificat sau un alt titlu oficial de calificare dintre cele menționate la articolul 1 § 2/2, precum și la litera b din anexa 1 și la literele a și b din anexa 2 la Legea din 20 februarie 1939 privind protecția titlului și a profesiei de arhitect.

Primul paragraf nu se aplică diplomelor, certificatelor sau altor titluri oficiale de calificare eliberate de un organism belgian dintre cele menționate la litera b din anexa 1 și la litera a din anexa 2 la legea citată anterior din 20 februarie 1939.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

14 Cererea de decizie preliminară se înscrie în cadrul unei acțiuni în anularea Decretului regal din 23 martie 2011 prin care Ordre des architectes (Ordinul Arhitecților) a sesizat Conseil d'État (Consiliul de Stat) printr-o cerere formulată la 25 mai 2011.

15 În susținerea acestei acțiuni, Ordre des architectes invocă încălcarea articolului 50 și a articolului 52 litera a) din Legea din 26 iunie 1963. Astfel, respectivul decret regal ar prevedea o scutire de obligațiile de efectuare a stagiului pentru orice resortisant al unui stat parte la Acordul privind SEE sau al unui alt stat membru decât Regatul Belgiei care deține o diplomă, un certificat sau un alt titlu oficial de calificare dintre cele menționate la articolul 1 alineatul 2/2, precum și la litera b din anexa 1 și la literele a și b din anexa 2 la Legea din 20 februarie 1939. Cu toate acestea, decretul nu ar condiționa această scutire de respectarea unor condiții care să permită să se verifice că resortisantul respectiv a efectuat în străinătate prestații considerate echivalente stagiului. Acest decret regal ar prevedea astfel un mecanism de scutire generală de stagiul în funcție de calificările pe care le enumeră fără a condiționa această scutire de faptul că statul membru de origine conferă sau nu conferă titularului calificărilor respective accesul la profesia de arhitect. În plus, anexele V și VI la Directiva 2005/36 nu ar fi fost transpuse corect în dreptul belgian, și anume la litera b din anexa 1 și la litera a din anexa 2 la Legea din 20 februarie 1939. Acest lucru ar avea drept consecință că titularii ai unor diplome de arhitect care nu dețin certificatul complementar care să le permită accesul la profesia de arhitect în statul lor membru de origine ar putea avea acces la această profesie în Belgia, fără ca Ordre des architectes să le poată impune obligația de a efectua stagiul, întrucât Decretul regal din 23 martie 2011 prevede scutirea de acesta.

16 Instanța de trimitere precizează în această privință că trimiterea pe care Decretul regal din 23 martie 2011 o face la titlurile menționate la litera b din anexa 1 și la litera a din anexa 2 la Legea din 20 februarie 1939 nu garantează existența unei experiențe profesionale minime, întrucât anexele respective enumeră titluri de calificare fără a impune ca acestea să fie însoțite de un certificat care să ateste o exercitare efectivă a activităților de arhitect. Aceasta deduce că din decretul regal respectiv nu rezultă că titularii titlurilor pe care le menționează ar beneficia de scutirea de stagiul numai dacă sunt profesioniști pe deplin calificați. Reiese că, în opinia sa, decretul regal amintit încalcă articolul 52

primul paragraf din Legea din 26 iunie 1963, care permite să se acorde această scutire numai resortisanților în cauză care au efectuat în străinătate prestații considerate echivalente stagiului, ceea ce nu poate fi dovedit în mod suficient prin simpla deținere a titlului. Ar trebui examinată însă compatibilitatea articolului 52 primul paragraf din Legea din 26 iunie 1963 cu articolul 21 alineatul (1) și cu articolul 49 din Directiva 2005/36.

- 17 În aceste împrejurări, Conseil d'État a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„În măsura în care, în ceea ce privește accesul la activitățile profesionale și exercitarea acestora, articolele 21 și 49 din [Directiva 2005/36] obligă fiecare stat membru să recunoască titlurilor de calificare pe care le prevăd același efect pe teritoriul său cu cel al titlurilor de calificare pe care le eliberează, aceste articole trebuie interpretate în sensul că interzic unui stat să impună ca, pentru a fi înscris într-un tablou al Ordinului Arhitecților, titularul unui titlu de calificare ca arhitect conform articolului 46 din directiva menționată sau titularul unui titlu prevăzut la articolul 49 alineatul (1) [din aceasta] să îndeplinească și condițiile privind stagiul profesional sau de experiență echivalente cu cele care sunt impuse titularilor de diplome eliberate pe teritoriul său după obținerea acestora?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 18 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolele 21 și 49 din Directiva 2005/36, în versiunea aplicabilă litigiului principal, trebuie interpretate în sensul că se opun ca statul membru gazdă să impună titularului unei calificări profesionale obținute în statul membru de origine să efectueze un stagiu sau să dovedească că deține o experiență profesională echivalentă, pentru a fi autorizat să exercite profesia de arhitect.
- 19 Trebuie amintit că această directivă prevede recunoașterea reciprocă a calificărilor profesionale în ceea ce privește accesul la un anumit număr de profesii reglementate. Astfel cum reiese din articolul 1 și din articolul 4 alineatul (1) din directiva menționată, obiectul esențial al recunoașterii reciproce este de a permite titularului unei calificări profesionale care îi oferă accesul la o profesie reglementată în statul său membru de origine să aibă acces, în statul membru gazdă, la aceeași profesie pentru care este calificat în statul membru de origine și să o exercite în acel stat în aceleași condiții ca cetățenii săi.
- 20 În ceea ce privește în special profesia de arhitect, aceeași directivă prevede, astfel cum reiese din cuprinsul considerentului (19) al acesteia, un sistem de recunoaștere automată a titlurilor de calificare întemeiat pe coordonarea condițiilor minime de formare profesională.
- 21 Potrivit jurisprudenței referitoare la Directiva 85/384, care a fost abrogată prin Directiva 2005/36, un astfel de sistem de recunoaștere automată a titlurilor de calificare se opune ca statul membru gazdă să condiționeze recunoașterea titlurilor profesionale ce respectă condițiile de calificare prevăzute de reglementarea Uniunii de cerințe suplimentare (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Portugalia, C-43/06, EU:C:2007:300, punctele 27 și 28, precum și Hotărârea Ordine degli Ingegneri di Verona e Provincia și alții, C-111/12, EU:C:2013:100, punctele 43 și 44).
- 22 Această considerație este valabilă și în ceea ce privește Directiva 2005/36. În această privință, în primul rând, trebuie arătat că termenii directivei menționate sunt lipsiți de ambiguitate. Astfel, referitor la accesul la profesia de arhitect, articolul 21 alineatul (1) primul paragraf din directiva menționată prevede că statele membre recunosc calificările prevăzute la punctul 5.7.1 din anexa V la respectiva directivă, conferindu-le, în ceea ce privește accesul la profesia de arhitect, același efect ca și titlurilor de calificare pe care le eliberează ele însele. În temeiul articolului 21 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva 2005/36, aceste titluri trebuie eliberate de organismele competente și însoțite, după caz, de certificate complementare. Punctul 5.7.1 din anexa V la această directivă enumeră, pentru fiecare stat membru, titlurile de calificare, organismele abilitate să le elibereze și certificatele complementare

care permit să se obțină accesul la profesia de arhitect. Titlurile și certificatele respective sunt conforme cu condițiile minime de formare profesională a unui arhitect descrise la articolul 46 din directiva menționată.

- 23 Articolul 21 alineatul (1) din Directiva 2005/36 este completat de articolul 49 din această directivă. Din articolul 49 alineatul (1) din directiva amintită reiese că statele membre recunosc titlurile prevăzute în anexa VI la directiva respectivă care au fost eliberate la finalul unei formări care a început cel târziu în decursul anului academic de referință care figurează în anexa menționată, chiar dacă nu îndeplinesc cerințele minime prevăzute la articolul 46 din aceeași directivă. În ceea ce privește accesul la profesia de arhitect, statele membre sunt obligate să dea titlurilor menționate același efect ca și titlurilor pe care le eliberează ele însele.
- 24 În consecință, sistemul de recunoaștere automată a calificărilor profesionale prevăzut, în ceea ce privește profesia de arhitect, la articolele 21, 46 și 49 din Directiva 2005/36 nu lasă statelor membre nicio marjă de apreciere. Astfel, odată ce un resortisant al unui stat membru este titularul unuia dintre titlurile de calificare și al certificatelor complementare care figurează la punctul 5.7.1 din anexa V sau în anexa VI la această directivă, el trebuie să poată exercita profesia de arhitect în alt stat membru fără ca acesta din urmă să poată să îi impună să obțină sau să dovedească obținerea unor calificări profesionale suplimentare.
- 25 În al doilea rând, cât privește directiva menționată, excluderea oricărei cerințe complementare care reiese din cuprinsul punctului 21 din prezenta hotărâre se impune cu atât mai mult cu cât aceasta consolidează caracterul automat al recunoașterii titlurilor profesionale, în ceea ce privește profesia de arhitect, în raport cu Directiva 85/384. Astfel, această din urmă directivă prevedea, la articolul 23 alineatul (1), posibilitatea unui stat membru de a impune condiții de stagiu complementare titularilor titlurilor de formare profesională eliberate de un alt stat membru, în condițiile în care respectivele titluri beneficiau de recunoașterea reciprocă. Directiva 2005/36 a eliminat această posibilitate fără a modifica, ca principiu, dispozițiile referitoare la recunoașterea reciprocă, dispoziții care au făcut tocmai obiectul jurisprudenței citate la punctul 21 din prezenta hotărâre.
- 26 Trebuie precizat însă că, deși principiile care guvernează sistemul de recunoaștere reciprocă automată a calificărilor profesionale de arhitect, prevăzut de Directiva 2005/36, figurează la articolele 21, 46 și 49 din această directivă, punerea în aplicare a sistemului menționat se întemeiază, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 22 și 23 din prezenta hotărâre, pe conținutul anexelor V și VI la directiva menționată. Buna funcționare a sistemului de recunoaștere reciprocă automată prevăzut de directiva respectivă presupune, așadar, ca statele membre să fi transpus corect nu numai articolele 21, 46 și 49 din această directivă, ci și anexele V și VI la directiva menționată.
- 27 Având în vedere considerațiile de mai sus, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolele 21 și 49 din Directiva 2005/36 trebuie interpretate în sensul că se opun ca statul membru gazdă să impună titularului unei calificări profesionale obținute în statul membru de origine și menționate în anexa V punctul 5.7.1 sau în anexa VI la această directivă să efectueze un stagiu sau să dovedească că deține o experiență profesională echivalentă, pentru a fi autorizat să exercite profesia de arhitect.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 28 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a noua) declară:

Articolele 21 și 49 din Directiva 2005/36/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 septembrie 2005 privind recunoașterea calificărilor profesionale, astfel cum a fost modificată prin Regulamentul (CE) nr. 279/2009 al Comisiei din 6 aprilie 2009, trebuie interpretate în sensul că se opun ca statul membru gazdă să impună titularului unei calificări profesionale obținute în statul membru de origine și menționate în anexa V punctul 5.7.1 sau în anexa VI la această directivă să efectueze un stagiu sau să dovedească că deține o experiență profesională echivalentă, pentru a fi autorizat să exercite profesia de arhitect.

Semnături